

Avskjed

«DET TAR BARE ET PAR KORTE TIMER Å GÅ FRA FAGERHEIM TIL KRÆKKJA».

Jeg skvatt til, mistet avisen jeg leste i, og holdt på å rive ned druene som lå på nattbordet hennes.

«Er du våken?»

Kanskje ikke det mest intelligente spørsmålet, men jeg satt ved sykesengen til en eldre slektning som hadde sovnet mens vi pratet for noen minutter siden. Jeg var i sykebesøk. Sykebesøk synes jeg ikke noe om. Det gjør sikkert ikke så mange andre heller, men det er en slags plikt å gå i sykebesøk. Og så har man med seg druer. Hvorfor gir vi druer til dem som er for syke til å være hjemme hos seg selv? Når man gir syke mennesker druer må det bety at utsiktene er svært dårlige. Om de er hjemme og pusler om seg selv gir man dem ikke druer.

Men jeg liker altså ikke å gå i sykebesøk. Det er noe passivt over det å sitte ved en høy sykehusseng med druer på nattbordet. Temaene blir brukt opp.

«Hvordan går det?»

«Jo, takk, det går en vei. Dette dør jeg snart av».

Nei, hun sa ikke det nå, men vi visste det begge to. Og jeg kan ikke gjøre noe.

Det er det som plager meg. Om jeg besøker syke mennesker så er det for å konstatere om de er syke, deretter forsøke å finne ut hva som er i veien, eventuelt sende dem videre til noen som kan ta seg av dem. Jeg er lege, og skal handle. Gjøre noe. Ta rede på problemet. Derfor liker jeg ikke å sitte hos en slektning, som en slektning, og vente. For det er det man gjør i sykebesøk. Venter på at tiden går.

Hva var det hun hadde sagt om Krækkja, av alle steder? Jeg spurte henne hva det var hun mente, og hun gjentok at det var et par timers tur fra Fagerheim til Krækkja.

Det er kanskje nødvendig med en liten presentasjon av henne for det er ikke Fagerheim og Krækkja som er poenget i denne historien. Hun er en generasjon eldre enn meg, og hun synes hun har levd et godt liv. Ingen andre kan i virkeligheten bedømme det. Hva hun mener er jeg ikke sikker på. Hun har hatt sorger, tap og gleder i denne tilmålte ti-

den mellom to evigheter. Tilmålt? Levetiden kan like gjerne sees som det endelige resultatet av en rekke tilfeldige uavhengige hendelser som til slutt resulterer i liv som varer fra et øyeblikk til et annet.

Hun var datter av en kvinne som demonstrerte for kvinners stemmerett i Norge, og en mann som slåss for nynorsk. Man kan vel si at moren hadde størst hell med seg. Kvinnenes politiske rolle har stadig blitt sterkere, mens nynorsk er på vikende front. Hun både fikk og tok en utdanning som satte henne i stand til å klare seg alene uten en som skulle forsørge henne. Det var uvanlig. Og så giftet hun seg. Det var ikke uvanlig. Men ektemannen var tretti år eldre. De var gift i ti år. De beste i mitt liv sa hun.

«Du tror det er kjedelig å ligge her og vente?»

Det var ikke så mye å svare til det. Hun var i samme situasjon som mange andre mennesker i dette øyeblikket. De visste de snart skulle dø, og kunne bare vente. Det er likt for oss alle. Bare veien til døden er forskjellig.

«Jeg går alle fjellturene jeg har vært med på. For å få tiden til å gå», sa hun.

«Hver rute tar jeg nå på nytt. Forestiller meg hvor langt det var mellom hyttene og hvordan terrenget så ut. Om det var lett eller tungt. Disse turene tar gjerne flere dager, og jeg må se ned for ikke å snuble, dessuten er kreftene ikke som før. Det går langsomt.»

Hun ser ikke så godt lenger, så mitt forundrete ansiktsuttrykk fikk hun ikke med seg, men hun ante min forbauselse.

«Du tror ikke jeg er blitt gal?»

«Nei, selvfølgelig ikke, men litt overrasket må jeg innrømme.»

«Jeg forsøkte først å huske bøker jeg har lest, eller teaterstykker.»

Hun ventet litt og fikk pusten tilbake. Lange setninger var anstrengende. Det ble for lite luft.

«Kanskje helst Ibsen. Hans stykker jeg har sett flest ganger. Men det ble for vanskelig, så jeg bestemte meg for turene.»

Jo nærmere man kommer døden, jo mer er det fortiden som gir mening. Å tenke på det som er uavvendelig er irrasjonelt. Man kan selvsagt late som det er noen andre problemer som dukker opp i mellomtiden. Det er ikke

ILLUSTRASJONSFOTO: SUPRIJONO SUHARJOTO

vanskelig å finne noe å bekymre seg over. Først på globalt nivå, for eksempel atomkraft, miljøkatastrofer og alminnelig forurensning. Deretter det allmenne moralske forfallet, at menneskene ikke er så snille som de var mot hverandre i tidligere tider. Det siste var kanskje å ta i. Jeg tror folk verken var snillere eller verre før. Vår moralske kodeks ligger fortsatt ganske nær de ti bud, og de kom i hvert fall ikke i går. Tar vi bort dette med å ha andre guder enn meg så er resten av budene ganske fornuftige og en etterlevelse av de ni ville nok redusere både behovet for en velutbygget kriminalomsorg, og bedre omgangstonen mellom menneskene.

Nå var det mine tanker som svevet uten påtrengende kontakt med den verden vi lever i, mens hun hadde gått inn i en døs igjen. Lå med lukkede øyne. Huden i ansiktet var rynkete, og hun virket uttørret. Jeg så på væskedryppet som sto ved sengen, leste av tidspunktet for når det var satt opp, og kontrollerte dråpetakten. Det så riktig ut, men hun var tørr. Det var ikke jeg som skulle mene noe eller ta et initiativ i hennes tilfelle, men det var vanskelig ikke å kontrollere om alt gikk etter planen. Jeg ringte på klokken, for å varsle om hva jeg mente. Hun skulle ikke tørste i hjel.

Hva skulle hun så dø av? Man hadde lettet på hennes plager ved å tappe ut væske fra lungesekken. Det var hun meget takknemlig for. Det er ikke godt å kjenne at man kveles sa hun. Jeg vil helst sovne inn uten egentlig å kjenne noe.

Etter hvert ville samspillet mellom alle kroppsfunksjonene som vi kaller liv gå fra hverandre, og alt opphøre. Denne prosessen var i gang, og hadde gjort seg gjeldende i noen måneder nå. Hun var ikke redd sa hun, og jeg trodde henne.

Vi snakket ikke om religion eller tro. Jeg husker at hun gikk i kirken tidligere, men i voksen alder ga hun meg et ganske innbarket rasjonelt inntrykk, samtidig som hun med

vennlighet hadde tatt hånd om oss i barndom og ungdom.

Det gikk noen minutter før en sykepleier kom inn. Jeg sa hva jeg mente, at hun kanskje var noe uttørret, og trengte mer væske. Sykepleieren var en forståelsesfull person som var vant med at pårørende leger kunne blande seg i behandlingen, og tok innblanding med profesjonell ro. Det ble gjort visse justeringer, og jeg tok opp avisen som jeg hadde mistet på gulvet da hun plutselig befant seg mellom Fagerheim og Krækkja. Den strekningen var tydeligvis nok til at hun skulle sove en stund, og jeg bestemte meg for at sykebesøket var over for denne gang. Jeg sa noen ord til farvel og på gjensyn, men det kom ikke noe svar.

Det skulle gå litt over en uke før jeg så henne igjen. Etter mitt siste besøk gikk hun inn i en langvarig døs. Våknet av og til, men ble stadig mer fjern. En dag ringte hennes mann og sa at nå lå hun i koma, og man regnet med at hun kunne dø når som helst. Om jeg vil se henne før hun døde, måtte jeg komme med en gang. Jeg spurte om han fikk noen som helst kontakt med henne. Han svarte unnvikende at han trodde det, men at legene ikke var sikre på om hun oppfattet noe. Hen-

nes bror ringte meg også, og sa at det var ikke noe poeng å kjøre de trettifem milene for å treffe henne. Han sto på legenes side.

«Hun oppfatter ikke noe. Det er bortkastet for deg å dra hit», sa han.

Jeg ringte hennes mann igjen, og sa at jeg kan komme om et døgn. Samtidig ba jeg ham si til henne at jeg ville være der neste dag om trent på denne tiden. Han hørtes takknemlig ut, og lovet at det skulle han gjøre med en gang.

Dagen etter, da jeg skulle kjøre de trettifem milene, skjedde det noe som kom i veien. Jeg husker ikke nå hva det var, kanskje noe med et barn. I hvert fall måtte jeg utsette avreisen ett døgn. Jeg ringte hennes mann, og forklarte situasjonen. Hun var fortsatt i live, men ikke kontaktbar. Han skulle si til henne at jeg ikke kunne komme nå, men derimot dagen etter.

Neste dag var en klar høstdag. Jeg var på vei til noe viktig, men ikke farlig. Sørgelig, men ikke tragisk. Trærne var høstgule. Det gikk mot vinter og dvale. Jeg kjørte ikke fort. Jeg skulle frem, men det hastet ikke. Jeg hadde sagt jeg skulle komme.

Ektemannen var i rommet da jeg kom inn. Han gikk bort til henne og sa høyt,

«Nå er han kommet. Han har kjørt i mange timer.»

Hvorfor la han til at jeg hadde kjørt mange timer? Hun skulle dø. Det var en lengre reise. Jeg husker jeg ble irritert, men angret meg med en gang.

Jeg gikk bort til sengen, tok henne i hånden, klemte den forsiktig, spurte om hun fikk gått videre fra Krækkja, og hvor hun nå skulle hen. Det gikk en trekning over ansiktet hennes, jeg kjente et tydelig trykk i hånden og så sluttet hun å puste. En kort stund, kanskje et par minutter etter at åndedrettet hadde opphørt, var hun fortsatt til stede i rommet. Så ble hun borte.

Mannen hennes tok rundt meg,

«Hun ventet til du kom. Deretter kunne hun forlate oss.»

Historien du nettopp har lest inngår i en samling med tretten noveller. Noen svært korte glimt av tilsynelatende bagateller, andre mer reflekterende over egne ambisjoner og moralske konflikter. Samlingen har fått tittelen «Møter mellom mennesker», og er utgitt på Kolofon forlag 2013, ISBN 978-82-300-1033-4.

Dag Thelle

Professor i epidemiologi, UiO